

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์ว่าเนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ใกล้เคียงถึงลักษณะความเป็นพลเมืองที่ ไร้อย่างไร และมากน้อยเพียงใด โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ทั้งในเอกสารหลักสูตร และคู่มือครู และแผนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ การวิจัยดังกล่าวใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย เป็นเอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ทุกกลุ่มประสบการณ์ ดังนี้

1. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
2. คู่มือการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
3. คู่มือครูวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
4. แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
5. แผนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ฉบับบูรณาการ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ
6. คู่มือการสอนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เล่ม 1
7. คู่มือการสอนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เล่ม 2
8. คู่มือครูวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
9. แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
10. แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

11. แผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เอกสาร หนังสือ วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี
2. ตารางวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร และตารางรวบรวมผลการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร

การเตรียมการและสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาลักษณะความเป็นพลเมืองดี เพื่อรวบรวมลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่จะใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ วารสาร สิ่งตีพิมพ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี เช่น

- 1.1 คำสั่งสอนทางศาสนา
- 1.2 พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน
- 1.3 นโยบาย คำขวัญ และเอกสารของรัฐบาล
- 1.4 คำปราศรัย ข้อเขียน ข้อคิดเห็น ของบุคคลที่เป็นที่ยอมรับในสังคมว่าเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องนี้
- 1.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ทางรัฐศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา และปรัชญา
- 1.6 วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 1.7 เอกสารของสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม และจริยธรรมไทย

การศึกษาในขั้นนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาว่าการกล่าวถึงลักษณะความเป็นพลเมืองดีในแต่ละรายการนั้น มีรายละเอียด และการเน้นลักษณะใดบ้าง โดยมีได้คำหนึ่งว่าการกล่าวถึงลักษณะความเป็นพลเมืองดีจะซ้ำกันหรือไม่ และรวบรวมลักษณะความเป็นพลเมืองดี จากการศึกษาในเอกสารดังกล่าว พร้อมทั้งให้ความหมายของแต่ละลักษณะ

ผลจากการศึกษาทำให้รวบรวมลักษณะความเป็นพลเมืองดีได้ทั้งสิ้น 40 ลักษณะ

2. สร้างเครื่องมือพิจารณาลักษณะความเป็นพลเมืองดี เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทางสังคมศาสตร์ ใช้เป็นเครื่องมือพิจารณาความสมบูรณ์ ความถูกต้อง เหมาะสมของลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่ได้จากข้อ 1 (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก)

3. ประเมินผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามที่สังคมไทยต้องการ โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นในขั้นตอนที่ 2 ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคม ให้ความร่วมมือพิจารณาลักษณะความเป็นพลเมืองดี จำนวน 31 คน ทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับผู้เชี่ยวชาญที่ปรากฏในภาคผนวก

4. สรุปลักษณะความเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย ด้วยการนำผลจากการประเมินผู้เชี่ยวชาญในข้อที่ 3 นำมาสรุปภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และในขั้นตอนนี้ ได้มีการรวบรวมลักษณะที่มีความคล้ายคลึงเข้าด้วยกัน เพิ่มเติมความหมายของลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะมา และเพิ่มเติมความหมายของลักษณะความเป็นพลเมืองดีแต่ละลักษณะให้สมบูรณ์ พร้อมทั้งแก้ไขปรับปรุงภาษาให้ถูกต้อง ครบคลุม และรัดกุมยิ่งขึ้น

จากการสรุปผลในขั้นนี้ ทำให้ได้ลักษณะความเป็นพลเมืองดีทั้งสิ้น 36 ลักษณะ และได้ถือเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก)

5. สร้างเครื่องมือในการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร ในการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ทุกกลุ่มประสบการณ์นี้ ผู้วิจัยได้สร้างตารางวิเคราะห์ชั้น 3 แบบ คือ

5.1 ตารางวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาขอบเขตเนื้อหาและรายละเอียดของเอกสารจากแหล่งข้อมูล เพื่อนำมาจัดเป็นรูปแบบของการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบกับการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาจากแนวคิดของผู้รู้หลาย ๆ ทักษะ มาจัดทำเป็นตาราง แล้วนำตารางไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข ก่อนจะนำไปใช้ในการเก็บเนื้อหาจากเอกสารหลักสูตรมาทำการวิเคราะห์

5.2 ตารางรวบรวมผลการวิเคราะห์ ในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากต้องการทราบว่าเนื้อหาหลักสูตร ได้กล่าวถึงลักษณะความเป็นพลเมืองดีไว้มากน้อยเพียงใดแล้ว

ยังต้องการทราบว่ามียังไงด้วย ซึ่งในที่นี้หมายถึงว่า เป็นเนื้อหาประเภทใด และ ลักษณะความเป็นพลเมืองคึนั้น เป็นพฤติกรรมที่พึงมีหรือไม่ จะนั้น ก่อนจะสร้างตาราง รวบรวมผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะศึกษาค้างนี้

5.2.1 ศึกษาการจัดประเภทของเนื้อหาสาระจากผลการศึกษาที่ได้จาก หลักการจัดประเภทเนื้อหาสาระของผู้ให้หมายท่าน มาสรุปเป็นประเภทของเนื้อหาสาระที่ ใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เป็น 7 ประเภท พร้อมทั้งจัดทำตารางวิเคราะห์ประเภท เนื้อหาสาระควบคู่ไปกับตารางวิเคราะห์ลักษณะความเป็นพลเมืองคึในแง่ลักษณะที่ปรากฏ ซึ่งได้กำหนดประเภทเนื้อหาสาระค้างนี้

- ประเภทที่ 1 ข้อเท็จจริง
- ประเภทที่ 2 ความคิดรวบยอด
- ประเภทที่ 3 หลักการ
- ประเภทที่ 4 การแก้ปัญหา
- ประเภทที่ 5 การคิดสร้างสรรค์
- ประเภทที่ 6 ความสามารถและทักษะทางกาย
- ประเภทที่ 7 เจตคติและค่านิยม

5.2.2 ศึกษาพฤติกรรมที่บุคคลพึงมีต่อสิ่งต่าง ๆ ในแง่ของความเป็น พลเมืองคึ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามแนวทฤษฎีการเรีนรูทางสังคม ของ บันดูรา. (Bandura 1977 : 6) แล้วนำมาสรุปเป็นพฤติกรรมที่บุคคลพึงแสดงออก 3 พฤติกรรม คือ พฤติกรรมที่บุคคลพึงมีต่อตนเอง พฤติกรรมที่บุคคลพึงมีต่อผู้อื่น และ พฤติกรรมที่บุคคลพึงมีต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งจัดทำตารางวิเคราะห์พฤติกรรมที่บุคคล พึ่งมีของแต่ละลักษณะความเป็นพลเมืองคึ

5.3 จัดทำตารางสรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร ซึ่งจะแสดงให้เห็น ความมากน้อยของลักษณะความเป็นพลเมืองคึ ค้างนี้

5.3.1 ตารางรวบรวมลักษณะความเป็นพลเมืองคึ ที่วิเคราะห์ได้จาก เอกสารหลักสูตรในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 โดยแยกเป็นแต่ละกลุ่มประสบการณ์

5.3.2 ตารางจัดลำดับของลักษณะความเป็นพลเมืองคึ

5.3.3 ตารางจำแนกประเภทของเนื้อหาสาระ และจำแนกลักษณะ พฤติกรรมที่พึงมี ของเนื้อหาที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองคึ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ให้ทำการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร
ดังนี้

1. เนื้อหาที่นำมาวิเคราะห์เป็นเนื้อหาสาระในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ทุกกลุ่มประสบการณ์ที่มีข้อความบ่งบอกถึงลักษณะความเป็นพลเมืองดี

2. หน่วยในการวิเคราะห์เนื้อหา ใช้เนื้อหาสำคัญ หรือความคิดรวบยอดของเนื้อหานั้นมาวิเคราะห์ (โกวิท ประวาลพุกัญญ์ 2525 : 313)

3. วิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรด้วยตนเอง โดยการอ่านรายละเอียดของเนื้อหาในเอกสารหลักสูตรอย่างพิถีพิถัน ประกอบกับเครื่องมือวิเคราะห์เนื้อหา พร้อมทั้งกรอรายการลงในแบบวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร โดยมีเกณฑ์วิเคราะห์ ดังนี้

3.1 พิจารณาเนื้อหาในแต่ละบท หรือแต่ละแผนการสอน หรือแต่ละหน่วยย่อย ว่าตรงกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีในข้อใด เป็นเนื้อหาประเภทใด เนื้อหานั้นเป็นพฤติกรรมใดของลักษณะความเป็นพลเมืองดี

3.2 ถ้าเนื้อหาในแต่ละบทหรือแต่ละแผนการสอนมีหลายหัวข้อย่อย ก็สรุปรวมตามลักษณะของความคิดรวบยอด

3.3 ในเนื้อหาแต่ละหัวข้อ อาจตรงกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีมากกว่า 1 ลักษณะ ก็ถือว่าเนื้อหานั้นบ่งบอกความเป็นพลเมืองดีได้หลายลักษณะ

3.4 รวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา ในเอกสารหลักสูตร ภายใต้คำแนะนำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.5 กรณีที่มีปัญหา เกี่ยวกับการตีความถึงลักษณะความเป็นพลเมืองดีจากเนื้อหาที่ทำการวิเคราะห์ ได้ขอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 10 คน เป็นผู้พิจารณาตัดสิน (รายละเอียดผู้เชี่ยวชาญปรากฏในภาคผนวก)

4. ใช้สถิติในการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1 การแจกแจงความถี่ เพื่อทราบจำนวนของลักษณะความเป็นพลเมืองดีแต่ละลักษณะที่ปรากฏในเนื้อหาหลักสูตร

4.2 ใช้ค่าร้อยละ เพื่อแสดงความมากน้อยของแต่ละลักษณะ และเปรียบเทียบ

เทียบลักษณะความเป็นพลเมืองดีแต่ละลักษณะกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีทั้งหมด

4.3 ใช้นิยามเพื่อแสดงให้เห็นว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดีลักษณะใดมีมากที่สุด

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะต่อไปนี้

1. เสนอจำนวนเนื้อหาที่บ่งบอกความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหลักสูตร คู่มือครู และแผนการสอน ทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ
2. จัดลำดับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในแต่ละแหล่งข้อมูล และโดยส่วนรวมทุกแหล่งข้อมูล โดยใช้ค่าความถี่
3. แสดงประเภทของเนื้อหาสาระ และประเภทของพฤติกรรมที่พึงมี ของลักษณะความเป็นพลเมืองดี โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ
4. ใช้การบรรยายประกอบตาราง ในการแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย